

אדרת רשב"ם

ר"ת אמרות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד

פ' וישב שנת והני טעמי קריאה נדירה לפ"ק גיליון שפ"ד

מדור הנעשה ונשמע

בישיבת ראשי הקואליציה השבוע עלה לדיון בין היתר, גם הקריאה של שר המשפטים יריב לוין לקידום מחדש של חוקי המהפכה המשפטית, ובהדחת היועמ"שית, אבל מעמדת החרדים דרך השרים מאמינים שהעיתוי לא נכון, וזה בעצם יגרום לטרף את ההזדמנות, אני בטבע לא פתי מאמין לכל דבר, הרי גם החרדים רוצים מאד שיפטרו את היועמ"שית, הרי צורת התנהגות היועמ"שית הפועלת בדפוס שחוזרת על עצמה של "לשמאל הכל מותר ולימין הכל אסור", בזמן אחרון פורסם כי בנה של היועמ"שית גנב ציוד צבאי מחייל אחר בגדוד והוא לא נשפט, והציוד לא הוחזר מעולם, עו"ד ממשרד צמרת הובא על ידי הגדוד לסייע לבנה של היועמ"שית, לא פתחו שום חקירה על זאת, תתאר לעצמכם אם זה היה בנו של ביבי נתניהו, ובעיתוני החרדים ציטטו את הפרסום הנ"ל רק השמיטו תיבת " היועמ"שית" ובמקומה כתבו "בכירה במערכת המשפטים", כי מפחדים ממנה שהיא תנקום בהם, ולכן החרדים גם מפחדים כי ברגע שח"כ יצביע בעד הדחתה, היועמ"שית תיכף ומיד תפתח בחקירה נגד אותו ח"כ, ולכן החרדים הולכים בשיטת זכה מלאכתן נעשית ע"י אחרים, וברגע במבחן אמת – כשיראו שעמם החוק מוכן לעבור ברוב, גם הם יצטרפו לרוב ויצביעו בעד הדחתה, כי אפילו אם חוק הגיוס יעבור בכנסת עוד לפני הרפורמה המשפטית, הרי היועמ"שית יפסול אותה מיד, ומה הועילו חכמים בתקנתם, אבל ככה זה לפני ביאת המשיח, הסט"א לוחמת בכל כוחותיה כי יודעת שסופה קרובה לבא, וזה מסימני הגאולה, כתיב הנה על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום חגי הודה חגיך שלמי נדרך פי לא יוסיף עוד לעבר בך בליעל כלה נכרת (נחום ב:א), וסימני יועמשי"ת בגימטריא משמיע שלום.

ומצינו בפרשתו, והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי (בראשית לז:ז), ובמדרש רבה, והנה אנחנו מאלמים אלומים וכו', א"ר אחא, עתידים אתם להעלים עלי דברים לפני אבא, לומר חיה רעה אכלתהו וכו' (בראשית רבה פ"ד י'), ולהלן בפרשה, ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף (בראשית לז:לג), ובכמה פסוקים לפני כן, לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו פי אחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו (בראשית לז:כז), ופסוק דומה בפ' לך, ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך פי אנשים אחים אנחנו (בראשית יג:ח), וסימני לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו בגימטריא אל נא תהי מריבה ביני ובין כי אנשים אחים אנחנו, ובגימטריא הנ"ל השמטנו את התיבות ובין רעי ובין רעיך כי ובין רעי ובין רעיך בגימטריא ב' פעמים משיח, שקאי על ימות המשיח, כי אז אל לרועים ולתלמידים להתערב, וראיתי בספר מעינה של תורה בשם א' הגדולים, ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנח לוט... ויאמר אברם אל נא תהי מריבה ביני וביןך (בראשית יג:ח), הדבר התחיל בין הרועים, אולם יסתיים "ביני ובינך", כך היא דרכה של כל מחלוקת, שהיא מתחילה קודם אצל הנלווים, אצל הסביבה, ונתפסים בה אחר כך גם המנהיגים עצמם (מעינה של תורה)

ושמעתי מידיד נפשי הישיש הגה"ח רבי יוסף בנימין וויליגר ז"ל תלמידו של המנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע, שפעם אחת נסע הר' יצחק עהרנרייך ז"ל (אחיין של הרה"ג רבי שלמה זלמן עהרנרייך אבד"ק שמלוי זצ"ל בעמ"ס שו"ת לחם שלמה) במונית ללוות את רבו הרה"ג רבי לוי יצחק גרינוואלד אבד"ק צעהלים זצ"ל בעמ"ס מגדלות מרקחים (בן בעמ"ס ערוגת הבושם זי"ע) לחתונה בווליאמסבורג, וכאשר נכנסו לאולם נחשכו עיניו של ר' יצחק עהרנרייך בראותו שבשולחן המזרח יושב שם הרה"ג רבי שמואל עהרנפלד זצ"ל אבד"ק מטרוסדורף וראש ישיבת חתן סופר בניו יורק, כי באותו זמן הי' מחלוקת לשם שמים ביניהם בהלכה בשו"ע או"ח סימן תצ"ה הל' מלאכות אסורים ביו"ט, שכתב על מכשירי אוכל נפש שלא היה אפשר לעשותה מאתמול, והרמ"א ז"ל בהגה - ויש מחמירין אפילו באוכל נפש עצמו כל שאינו מפיג טעם כלל, אם עשאו מערב יום טוב, מיהו אם לא עשאו מערב יו"ט ויש בו צורך יו"ט, מותר לעשותו ע"י שינוי, והשאלה היתה, האם מותר להכין תה ביום טוב בכלי ראשון כשניתן להכינו בכלי שני, אף אם טעמו לא יפגם על ידי הכנה בכלי שני, ולעומת זאת, כיון שמלאכת מכשירי אוכל נפש אינה מותרת אלא במקרה שאין ברירה אחרת, ועפ"י דברי התוספות מגילה ז: ד"ה כאן במכשירין שאי אפשר לעשות מערב יו"ט עיי"ש, וכאן היה אפשר להכין תמצית תה מערב יו"ט כמו מערב שבת, עכ"פ זה אוסר וזה מתיר, ואצל התלמידים האש ללהב יצאה כמרקחת, כל אחד מצדד כדברי רבו, וכאשר ראה רבי יצחק עהרנפלד את הרב ממטרוסדורף יושב בשולחן המזרח, אחז בו צמרמורת מי יודע מה יקרה פה, והסתייג מרבו ונתן לו לגשת לבד לשולחן המזרח, והי כאשר נפגשו ב' הגאונים זה את זה, נתנו שלום אחד לשני בכזאת אהבה וכמנהג רבני הונגריא נשקו זה את זה בחביבות, וכל הזמן דברו ביניהם באהבה אחוה שלום ורעות, והי כאשר הרב מצעהלים נסע בחזרה הביתה ענה רבי יצחק ואמר, רבי! אנחנו התלמידים מריבים זה עם זה בשביל כבוד הרבי, ואח"כ אתם הרבי'ס עושים שלום ביניכם, ואנחנו נשארים בלעג ובקלס, חו"כא ואטלולא, מכאן ואלך אתם הרבי'ס תריבו ביניכם לבד ותעשו שלום ביניכם לבד, ואנחנו לא מתערבים יותר.

ובפסוק הנזכר לעיל הנה על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום, הבט ימין וראה כי הנה על ההרים רגלי מבשר בגימטריא טרף יוסף חיה רעה אכלתהו, דהיינו לפני ביאת המשיח, כשתראה מחלוקת יוסף ואחיו, העצה היא לכן המשפיל בעת ההיא ידם [כאלם] (עמוס ה:ג), ולכן הנה על ההרים רגלי מבשר בגימטריא והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה, ובגימטריא וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא.

מזרז הדרוש

שהקב"ה יעשה נס על ידו ראוי הוא לישראל בתו, וכן אליעזר סמך עצמו על לדקת אברהם ויחזק, וגם הסכימה מדעתו שלו הוא טוב שהאשה שתהיה גומלת חסד אותה הוכחת וכו' . . . , כך אליעזר ושאלו שלא כהוגן שאלו, כי אין לסמוך על הנס ולא על לדקת אדם, כי אפילו האבות אחר שהבטיחם הקב"ה, נתייראו שלא יגרסו החטא, ויעקב שהיה הבחיר בהאבות והבטיחו הקב"ה, עשה ענין בהשתדלות אנושי, ושלח דורון וחילק בניו לשני מחנות (נחלת יעקב עה"ת).

אבל הך מלתא תליא באשלי רבדבי פלוגתא דרב יוסף ואבדי במסכת שבת, דתנו רבנן, מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן לינק ולא היה לו סכר מניקה ליתן, ונעשה לו נס ונפתחו לו דליו כשני דדי אשה והניק את בנו, אמר רב יוסף, בא וראה כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה, אמר ליה אבדי, ארצה כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית (שבת נג:), ומדחזינן שלאליעזר עבד אברהם השיב הקב"ה כהוגן, רואים בעליל שלאליעזר הי' ס"ל דשפיר סמכינן על הנס, ובמדרכ רבה, (בראשית כד:מב) ואבא היום אל העין, היום יראתי והיום באתי, (תהלים ס:ד) הרעפפה ארץ פלמפה רפה שפריה כי מטה, הרעשה ארץ בימי אברהם, פלמפה בימי אליעזר וכו' (בראשית רבה פ"ט י"א), הרי לאליעזר נעשה לו עוד נס שקפץ לו הארץ.

ועוד איתא מדרכ רבה, (בראשית לז:ב) ויבא יוסף את דבתם רעה, מה אמר, רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון, רבי מאיר אומר חסודים הן בניך על אבר מן החי, רבי שמעון אומר תולין הן עיניהן בצנות הארץ, רבי יהודה אומר מזלזלין בצני השפחות וקורין להם עבדים, רבי יהודה בר סימון אמר על תלתיהון לכה, (משלי טז:יא) פלס ומאזני משפט לה', אמר לו הקב"ה, אתה אמרת חסודים בניך על אבר מן החי, חייך אפילו בשעת הקלקלה אינא שוחטים ואוכלים, וישחטו שעיר עזים, אתה אמרת מזלזלים הם בצני השפחות וקורין עבדים, (תהלים קה:יז) לעבד נמכר יוסף, אתה אמרת תולין עיניהם בצנות הארץ, חייך שאני מגרה בך את הדוב (בראשית לט:ז) ותשא אשת אדוניו וגו' (בראשית רבה פ"ד ז' ועי' רש"י ר"פ וישב).

ובמסכת חולין, מזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנין עובדי כוכבים על בני מעיים, מאי טעמא, ישראל דבשחיטה תליא מילתא, כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אישחתי להו, עובדי כוכבים דבנחירה סגי להו ובמיתה תליא מילתא, הני כאבר מן החי דמו (חולין לג:).

ובמזרחי בריש פרשתן, ויבא יוסף את דבתם רעה (בראשית לז:ב), כי השבטים היו חותכים בשר מבית השחיטה בעודה מפרכסת ומניחין אותה עד שתמות, ואחר כך היו אוכלין אותו כדי שיבריאו, כדאיתא בפרק השוחט, אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יחזק בר אשיאון, הרוכה שיבריאו, חותך כזית בשר מבית השחיטה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה ומניחו עד שתמות (חולין קכא:), ויוסף היה סבור שכיון שחותכים אותו בעודה מפרכסת, יש בו משום אבר מן החי,

וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה צבית וכל אשר יש לו נתן בידי (בראשית לט:ח), ופירש"י ז"ל, וחטאתי לחלקים, בני נח נלטו על העריות (רש"י).

ונל"פ בעזהש"ת דמזינו ד' פעמים בתורה שלשלת בטעמי הקריאה, דין – וימאן, טעמא דקריאה היא שלשלת, ואידך צפ' וירא, ויתמהמה ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנתיו בחמלת ה' עליו ויראה וינחה מחוץ לעיר (בראשית יט:טז), ויתמהמה – טעמא דקריאה היא שלשלת, ופירש"י ז"ל, ויתמהמה, כדי להכיל את ממונו (רש"י), ואידך צפ' חיי שרה, ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם (בראשית כד:יב), ויאמר – טעמא דקריאה היא שלשלת, וסם בפסיקתא זוטרתא, ויאמר ה' אלקי אדני אברהם, אמר לפניו, רבונו של עולם – התחלת גמור, ועשה חסד עם אדני אברהם (פסיקתא), ועוד פעם צפ' לו, וישחט ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אזן אהרן הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית (ויקרא ח:כג), וישחט – טעמא דקריאה היא שלשלת, וז"ב.

וראיתי ממזן שר התורה הגה"ק רבי חיים קנייבסקי זי"ע שמביא גם בנביאים ובכתובים עוד ג' פעמים שלשלת וזלה"ק, ויתמהמה טעמו שלשלת ועוד ג' בתורה, וימאן ויאמר וישחט וכו', ועוד ג' בניך, ונבדלו אירים וחבלים יאחזון כיוולה יחילון איש אל רעהו יתמהו פני להבים פניהם (ישעיה יג:ח), ובריש עמוס, ויאמר ה' מליון יסאג ומירושלם יתן קולו ואבלו נאות הרעים ויבש ראש הכרמל (עמוס א:ב), ויאמר לה' אל מניחא שא אול אחת המו דהיכלא די בירושלם וצית אלקא יתבנא על ארתא (עזרא ה:טו), בתיבת לה הטעם היא שלשלת (טעמי דקרא פ' וירא אות ט"ז).

וראיתי מהגה"ק בעל החוות דעת ונתיבות המשפט זי"ע בנחלת יעקב, הקרה נא לפני וגו', במסכת תענית, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, שלשה שאלו שלא כהוגן, לשנים השיבוהו כהוגן, לאחד השיבוהו שלא כהוגן, ואלו הן, אליעזר עבד אברהם, ושאלו בן קיש (שמואל א' יז:כה), ויפתח הגלעדי (שופטים יא:לא), אליעזר עבד אברהם דכתיב, והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך וגו', יכול אפילו חוגרת אפילו סומא, השיבו כהוגן ונזדמנה לו רבקה וכו' (תענית ד:), וכל המאמר הזה בא ללמד דעת לאדם, שכל אדם מחויב לחקור כל דבר עפ"י השתדלות אנושי, ושיהיה יראת ה' נגד פניו לעשות השתדלות עפ"י יראת ה', ולא לסמוך נפשו עפ"י הגורלות או עפ"י הנס, וזהו כוונת הכתוב (תהלים לז:כג) מה' מלעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ, הכוונה אף שמה' מלעדי גבר כוננו, והכל מאת ה' ואין חכמה ואין עלה וגו', מ"מ ודרכו יחפץ, כי הקב"ה רוכה שהאדם יעשה הכל כפי דרכו עפ"י השתדלות האנושי בפעולות הטובים, ואז יחול עליו שפע חלקות, וביאור אמרו (שבת לב.) אל יסמוך אדם על הנס, שאפילו אם עושין לו נס מנכין לו בזכותו, ולזה הביאו חז"ל אותן ג', להורות אף שלכאורה נראה שאותן הב' שאלו כהוגן, היינו שאלו ואליעזר, ששאלו סמך עצמו שאותו האיש

ואין הדבר כן, לאפילו לרב אחא בר יעקב דפליג עליה דרב אידי, הני מיילי בגוי משום דגויים לית להו שחיטה, אלחא אפילו בנחירה בעלמא סגי, וכיון דבמיטה תליא מילתא אינה יולאת מידי אבר מן החי שהם מזהרין בו עד שתמות, אבל בעודה מפרכסת לא, אבל בישראל דבשחיטה תליא מילתא, כיון דשחט לה שחיטה מעליא כבר יאלה מידי אסור אבר מן החי, אעפ"י שיעודה מפרכסת (מזרחי), ובפרדס יוסף, כתבו המפרשים לפי מה שכתב הרא"ם שאכלו מפרכסת, כי סברו דדין ישראל להם, ויוסף סבר דלהם דין בן נח ואסור (פרדס יוסף).

ואיתא בספר פרשת לרבים (דרך הקודש דרך ט') אי ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו או לא, תלוי אי לחלק לריב קרא או לא, כי אברהם אבינו נטווה קום התהלך בארץ לארצה ולרחה, ואברהם אבינו הלך בה רק לארצה ולא לרחה, ולמ"ד הליכה קונה – אי אמרינן לחלק לא לריב קרא – שפיר קנה אברהם אבינו ע"ה את ארץ ישראל, וכן גם איתא שם בדרוש א', ומוסיף שם עוד וזלה"ק בא"ד, מבואר שדעת חכמי ארפת הוא כדעת הרא"ם ז"ל, שקודם מתן תורה לא יאלו מכלל בני נח להקל, ולפיכך הולך להתגייר, משום דקיימא לן באומות הלך אחר הזכר, אך הרמב"ן אזיל לשיטת הר"ש יפה, שהאבות יאלו מכלל בני נח אף להקל, ולדעתי הראיה שהביא הרמב"ן ממ"ש גבי עשו, ודילמא ישראל מומר שאני, הוא ראיה חותכת, וכן נראה דיך להכריח ממ"ש פרק המוכר פירות (ב"ב ק.), תנא הלך בה לארצה ולרחה קנה, דכתיב קום התהלך בארץ לארצה ולרחה ע"כ, ואין ספק שמדין חזקה נגעו בה, והרמב"ם בפ"א מהלכות מכירה ובפ"א מהלכות זכיה ומתנה כתב, שאין העכו"ם קונה בחזקה, ואם אמרת דלא יאלו מכלל בני נח, איך קנה אברהם בחזקה (פרשת דרכים דרוש א'), ועיין בספר בנין דוד פ' ויחי אות כ"ו), ולפי"ז יש לתלות המחלוקת אי ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו או לא, במחלוקת אי הי' להאבות דין בן נח או דין ישראל, דאי האבות הי' להם דין בני נח, א"כ ארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו, אבל אי אמרינן דדין ישראל הי' להם, א"כ שפיר ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו.

ובגמרא בסנהדרין תניא איש איש, מה תלמוד לומר איש איש, לרבות בת עומטום ואנדרוגינא, אשר יקלל את אביו ואת אמו, אין לי אלחא אביו ואמו, אביו שלא אמו, אמו שלא אביו מניין, תלמוד לומר אביו ואמו קלל, אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר, משמע שניהן כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפרט לך הכתוב יחדיו, מנא ליה, נפקא ליה מומקלל אביו ואמו מות יומת, ואידך, ההוא מיבעי ליה לרבות בת עומטום ואנדרוגינא, ותיפוק ליה מאיש איש, דברה תורה כלשון בני אדם (סנהדרין פה:), א"כ לר' יונתן שם"ל לחלק לא לריב קרא, ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, אבל ר' יאשיה שם"ל לחלק לריב קרא, ס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם.

ותמן תנינן במסכת תענית, אמר רבי יוחנן מאי דכתיב עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר (תענית ט.), ובספר מלא הרועים ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם אות ה' כתב וזלה"ק, רבי מאיר דריש בר"ה דף ח' עשר תעשר [בב' מעשרות] משמע דס"ל ללא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם (מלא הרועים ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם אות

ה'), ויולא מזה, דאי אמרינן לא דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ דרשינן עשר בשביל שתתעשר, ושכר מלוא בהאי עלמא איכא, אבל אם דברה תורה כלשון בני אדם, אי אפשר לדרוש עשר בשביל שתתעשר, וא"כ שכר מלוא בהאי עלמא ליכא.

ולכאורה אימתי אפשר לדרוש עשר בשביל שתתעשר, רק אי אמרינן יש אם למקרא, דבקרא כתיב **תעשר** בשי"ן שמאלית, ואפשר לקרות תיבת **תעשר** בשי"ן ימנית כיון דיך אם למקרא, וכדמצינו בספה"ק דגל מחנה אפרים צפ' לך לך וזלה"ק, הנה התורה נכתב בלא נקודות שאפשר לדרוש התורה באיזה נקודות שרואים (דגל מחנה אפרים לך עה"פ ואברם כבד מאוד וכו'), ולפי"ז שפיר יש לדרוש עשר בשביל שתתעשר, וא"כ שכר מלוא בהאי עלמא איכא, אבל אי אמרינן יש אם למסורת, א"כ א"א לדרוש עשר בשביל שתתעשר, דכתיב **תעשר** בשי"ן שמאלית, וא"כ אמרינן שכר מלוא בהאי עלמא ליכא, וככה מלאתי מפורש בספר לחמי תורה (דף עז.; ודף קג.; ודף רד.).

וראיתי מכ"ק מרן אדמו"ר בעל שפע חיים מלאני זקוקללה"ה ביציב בתגם על הגש"פ וזלה"ק בא"ד, בצרכות (לה:), ת"ר ואספת דגנך, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפידך, יכול דברים ככתבו, תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהגו בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל, רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וכו', תורה מה תהא עליה, אלחא בזמן שישראל עושין ראונו של מקום, מלאכתו נעשית על ידי אחרים וכו' עיי"ש, ואפשר לומר דפלוגתייהו תליא בהך מילתא, דרבי ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר שאין סומכין על הנס, ולהכי קאמר הנהגו בהן מנהג דרך ארץ, אבל רבי שמעון סבירא ליה כמאן דאמר סומכין על הנס, ולהכי קאמר דיעסוק בתורה ויסמוך על הנס, שתהא מלאכתו נעשית ע"י אחרים (יציב בתגם הגש"פ, ערך כל שלא אמר וכו', אופן א').

ותמן תנינן בפרק חלק, אמר רבי יוחנן, גדולים דליקים יותר ממלאכי השרת (סנהדרין צב: צג.). ואיתא ממרן הבני יששכר זי"ע בספר אגרא דכלה ריש פ' מלוא וזלה"ק בא"ד, מה שאמר הרב הק' מה"ר דוב בער ז"וק"ל בפסוק (במדבר כח:יד) זא"ת עלת חדש וכו', שבתית זא"ת נרמז ב' הנהגות שישנס בהתחדשות הזמנים, דהנה יש הנהגה הטבעיית המסודרת מז' ימי בראשית על כל אשר נעשה תחת השמש מקטן ועד גדול כל ימי תבל, ויש הנהגה התוריית למעלה מן הטבעיית, שרעה כן בעל הרצון מבראשית שבעלי התורה יקבעו עתים על ידי הנהגת התורה שלא כטבע, (ועל זה כתב אדמו"ר הרב הק' מה"ר ישראל מגיד משרים דק"ק קאזניץ ז"וק"ל ששאלין את האדם קבעת עתים לתורה (שבת לא.), אם קבע עתים בזמן על פי הנהגת תורתו שלא כטבע), ואלו הב' הנהגות נרמזין בתיבת זא"ת, היינו הז' מרמזת להנהגה הטבעיית של ז' ימי בראשית, והא"ת מרמזין על כלל התורה כ"ב אתון מא' על ת', שהוא הנהגה התוריית שלא כטבע הנהגה לבעלי התורה (אגרא דכלה ריש פ' מצורע).

ותמן תנינן במסכת חגיגה, מאי שמים, אמר רבי יוסי בר חנינא ששם מים, במתניתא תנא, אש ומים, מלמד שהביאן הקב"ה וטרפן זה בזה ועשה מהן רקיע (חגיגה יב.), ועפ"י דרך הטבע – מים מכבים את האש, אבל בשמים הם מעורבין זה בזה, וכמו שכתב רש"י ז"ל באיוב, עושה שלום במרומיו,

אש ומים בלולין, ואין מים מכבין את האש (רש"י איוב כה:ב), ודרשו רז"ל, אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך למודי ה' ורצ שלום בניך, אל תקרי בניך אלף בוניך, שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול, יהי שלום בחילך שְלוֹם בְּאֲרָמוֹתֶיךָ, למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך, ה' עוז לעמו יתן ה' יצרך את עמו בשלום (סוף מס' ברכות, סוף מס' יבמות, סוף מס' נזיר כריתות ותמיד), והיינו דהקב"ה עושה שלום במרומיו, אש ומים שמעורבים זה בזה ועשה מהו שמים, והם תלויים בקבלת התורה, ה' עוז לעמו יתן, כי הטבע נמסר בידיהם של חכמי התורה, ויש באל ידם להפוך את דרך הטבע.

וכך מלינו מפורש בכמה מקומות בירושלמי, אמר רבי אבין, (תהלים נז:ג) אקרא לאלקים עליון לאל גומר עליו, בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין בית דין לעוברו, הבתולין חוזרין, ואם לאו אין הבתולין חוזרין (ירושלמי כתובות פ"א ה"ב, נדרים פ"ו ה"ח, סנהדרין פ"א ה"ב).

ומה שהבאנו לעיל הפסוק בפ' נו, וישחט ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אזן אהרן הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית (ויקרא ח:כג), וישחט בטעם שלשלת, וכאן מדובר במעשה, אבל לעיל בפ' תלואה מדובר בזווי המלואה, ולקחת את האיל השני וסמך אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל, ושחטת את האיל ולקחת מדמו ונתתה על תנוך אזן אהרן ועל תנוך אזן בניו הימנית ועל בהן ידם הימנית ועל בהן רגלם הימנית וזרקת את הדם על המזבח סביב, ולקחת מן הדם אשר על המזבח ומשמן המשחה והזית על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אהרן וקדש הוא ובגדיו ובניו ובגדי בניו אהרן (שמות כט:יט-כא), ולככאורה למה שינה משה רבינו את הסדר באיל המלואה, כאן במעשה כתיב ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אזן אהרן הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, שתחלה נתן משה על תנוך אזן אהרן ועל בהן ידו ורגלו ואח"כ עשה כן לבניו, אבל בפ' תלואה בזווי כתיב ביה הזאה תחלה על תנוך אזני אהרן ובניו ובגדיהם אף משמן המשחה והדם, ואח"כ על בהן ידם, ואח"כ על בהן רגלם, וכו'.

ותנוך במשנה במסכת כריתות, שומן וחלב לפניו ואכל אחד מהן – ואינו יודע איזה מהן אכל, מביא אשם תלוי וכו', ובגמרא שם, איתמר רב אסי אמר חתיכה אחת שנינו – ספק של חלב ספק של שומן, הייא בר רב אמר חתיכה משתי חתיכות שנינו, במאי קא מיפלגי, רב אסי סבר יש אש למסורת – מלאת כתיב, והייא בר רב אמר יש אש למקרא – מלואות קרינו (כריתות יז:), ויולא לפי זה – דלמ"ד יש אש למקרא – אז דוקא בשתי חתיכות מביא אשם תלוי – דאיקבע איסורא, אבל בחתיכה אחת אינו מביא אשם תלוי, ואיתא בהמאירי בריש מסכת חגיגה וזלה"ק, ושמא זהו עיקר מחלקתם, שלדעת המאריך שתי חתיכות – כל ספק מותר מן התורה, ולדעת האחר אסור (המאירי חגיגה ד:), ולפי"ז אש יש אש למסורת אז ספיקא לאורייתא מן התורה לחומר, אבל אש יש אש למקרא ספיקא לאורייתא מן התורה לקולא.

ותמו תנינו במס' יומא, חזי שיעור – רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, ריש לקיש אמר מותר מן התורה, רבי יוחנן

אמר אסור מן התורה – כיון דחזי לאילטרופי איסורא קא אכיל, ריש לקיש אמר מותר מן התורה – אכילה אמר רחמנא וליכא וכו', איתביה רבי יוחנן לריש לקיש, אין לי אלא כל שינו בעונש ישנו באזהרה, כוי וחזי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה, תלמוד לומר כל חלב, מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך לאורייתא, כוי ספיקא הוא (עי' קידושין ג, חולין פ). אילטרופי קרא לאחויי ספיקא וכו' (יומא עד-עד:), ואם נאמר כרבי יוחנן שחזי שיעור אסור מן התורה, א"כ לא ילפינו כוי מן כל חלב, כי ס"ל ספיקא לאורייתא מן התורה לחומר, וכוי הוי ספיקא לאורייתא, וממילא בתור ספיקא לאורייתא – לחומר אזלינו, וא"כ מיותר הקרא של כל חלב, כדי לדרוש כל אפילו כל דהוא, ולאסור חזי שיעור מן התורה.

והיאך שאמר הכתוב וימאן בטעמא דשלשלת, וכתב רש"י ז"ל, וחטאתי לאלקים – בני נח נטוו על העריות, ורש"י ז"ל נקט בפשטות דהיה להם דין בן נח, ובמיתה תליא מילתא, וא"כ אסור להם לאכול מפרכס, ולפיכך הביא יוסף את דבתם רעה שאוכלין אבר מן החי, וכיון דהיה להם דין בן נח, א"כ ארץ ישראל אינה מוחזקת מאבותינו, ולחלק לריד קרא ולא דברה תורה כלשון בני אדם, ודרשין עשר בשביל שתתעשר, ושכר מלואה בהאי עלמא איכא, לפיכך קא ממשיך המסורה של שלשלת, ויתמהמה, ופירש"י ז"ל כדי להאיל את ממונו, וכיון דשכר מלואה בהאי עלמא איכא, א"כ אמרינו זכה מלאכתן נעשית ע"י אחרים, וסמכינו על הנס, לפיכך ויאמר ה' אלקי דאני אברהם הקרה נא לפני היום, ושפיר יש לסמוך על גורלות או על הנס, וגם מכאן שקפץ לו הארץ ושפיר סמכינו על הנס, ועוד כיון דשכר מלואה בהאי עלמא איכא, א"כ קרינו עשר תעשר בשי"ן ימנית, ויש אש למקרא, וקרינו מלואות, ואשם תלוי רק בשתי חתיכות דאיקבע איסורא, וספיקא לאורייתא מן התורה לקולא, וא"כ חזי שיעור מותר מן התורה, ולפיכך דרשו בפסיקתא זוטרתא, ויאמר ה' אלקי אדוני אברהם, אמר לפניו, רבונו של עולם התחלת גמור, כי התחלה בלי גמר אינה כלום, וכמו חזי שיעור שאין בה חשיבות, וכיון שסמכינו על הנס, א"כ הטבע משועבדת לדליות, ואמרינו גדולים מעשה דליות יותר ממעשה שמים וארץ, ולפיכך באיל השני כתיב וישחט בשלשלת, כי בשמים פוסקים ומסכימים לפי ראות עיני חכמי התורה, ואעפ"י שפ' תלואה בזווי כתיב ביה הזאה תחלה על תנוך אזני אהרן ובניו ובגדיהם אף משמן המשחה והדם, ואח"כ על בהן ידם, ואח"כ על בהן רגלם, אעפ"י שינה משה רבינו את הסדר באיל המלואה, וכאן במעשה כתיב ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אזן אהרן הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, שתחלה נתן משה על תנוך אזן אהרן ועל בהן ידו ורגלו ואח"כ עשה כן לבניו, לפיכך באיל השני כתיב וישחט בשלשלת שבשמים פוסקים כחכמי התורה אשר על הארץ, ולרמז – הוסיפו עוד ג' פעמים שלשלת, ונבהלו, לה, ויאמר, וסימנך ונבהלו לה ויאמר בגימטריא אש מים, כי ע"י כח התורה ה' עוז לעמו יתן ה' יצרך את עמו בשלום, ותלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, עושה שלום במרומיו, אש ומים בלולין, ואין מים מכבין את האש, שזה היפך הטבע, כי הטבע נמסר בידיהם של חכמי התורה, ובכוונה שינה משה רבינו.